GEMEENTE HILVERSUM
POSTBUS 9900
1201 GM HILVERSUM

BEZOEKADRES:
RAADHUIS
DUDOKPARK 1
TELEFOONNUMMER: 14 035
WWW.HILVERSUM.NL

Aan de gemeenteraad
cc commissieleden
cc pers

DATUM 10 december 2025
ZAAKNUMMER 1909838
BEHANDELD DOOR Renee Bollebakker
TELEFOON +31356291103
UW KENMERK
BIJLAGEN 1
BETREFT Participatiewet in Balans

Geachte raadsleden,

Met deze brief wil het college u meenemen in de ontwikkelingen van de Participatiewet in Balans die vanaf 1 januari 2026 gefaseerd van kracht wordt. De inhoud van deze collegebrief focust op de gefaseerde inwerkingtreding van Spoor 1 van de wet.

Aanleiding

Historie; de Participatiewet 2015

De Huidige Participatiewet is van kracht sinds 2015. Het Sociaal Cultureel Planbureau heeft de Participatiewet in 2019 geëvalueerd. De conclusie was dat de Participatiewet niet op alle aspecten de beoogde doelen bereikt. De huidige Participatiewet is vooral gebaseerd op het denken vanuit systemen en controle en biedt gemeenten te weinig ruimte om inwoners te kunnen ondersteunen bij het vinden van een plek in de maatschappij en voldoende bestaanszekerheid.

Van Participatiewet naar Participatiewet in Balans

Het Rijk heeft daarom het programmaplan Participatiewet in Balans ontwikkeld. Daarmee beoogt het Rijk de beweging te maken van het denken en handelen vanuit systemen en wetten naar het denken en handelen vanuit vertrouwen, maatwerk, bestaanszekerheid en het aanbieden van passende dienstverlening.

Het programmaplan Participatiewet in Balans bestaat uit drie sporen die gefaseerd in werking treden tussen 2026 en (naar verwachting) 2030.

Spoor 1: Omvat in totaal 23 maatregelen die verdeeld over drie fases van kracht worden.

- Fase 1 per 1 januari 2026
- Fase 2 gedurende 2026
- Fase 3 per 1 januari 2027

De minister van SZW heeft 2026 bestempeld tot gedoogjaar waarin gemeenten op een aantal maatregelen vooruit mogen lopen voor zover dat in de praktijk haalbaar is. In bijlage 1 vindt u een overzicht van de volgorde van de inwerkingtreding per onderdeel van de wet.

Spoor 2 is een lange termijn opgave die bij een volgende collegeperiode aan de orde komt. Het betreft een fundamentele herziening van de Participatiewet in samenhang met andere wetten uit het sociale voorzieningenstelsel. Dit spoor wordt door het Rijk, onder een nieuw kabinet nader uitgewerkt.

Spoor 3 is een lange termijn opgave die bij een volgende collegeperiode aan de orde komt. Het betreft het versterken van de vakkundigheid van de professionals en de gemeentelijke uitvoeringsorganisatie in (de verandering naar) de herziene Participatiewet. Dit spoor wordt nog nader uitgewerkt door het Rijk.

Consequenties

De beleidsuitwerking en de implementatie van de maatregelen uit Spoor 1 fase 1 moet gerealiseerd zijn op 1 januari 2026.

De Eerste Kamer heeft op 30 september 2025 ingestemd met het wetsvoorstel Participatiewet in Balans. De wet is ondertekent op 27 oktober 2025 en gepubliceerd op 29 oktober 2025. Tussen de besluitvorming van het Rijk en de inwerkingtreding van spoor 1 fase 1 zit een zeer korte periode. In combinatie met de gefaseerde inwerkingtreding van de wet stelt dit gemeenten voor een aanzienlijke uitdaging.

Uitwerking spoor 1 fase 1

De focus ligt op spoor 1 fase 1 zodat de inwoners tijdig geïnformeerd worden over de aankomende wijzigingen en de uitvoeringsmedewerkers in januari 2026 aan de slag kunnen gaan met de nieuwe regelgeving uit spoor 1 fase 1. Om dat te kunnen realiseren zijn uitvoeringskaders en afwegingskaders geschept die in 2026 worden uitgewerkt in een nieuwe verordening en beleidsregels.

Bij het uitwerken van de uitvoeringskaders en afwegingskaders wordt binnen de mogelijkheden van de Participatiewet in Balans aangesloten bij de kernwaarden uit “Wij zijn Hilversum”, vertrouwen, eenvoud en dienstverlening op maat.

Anticiperend op de aankomende fusie wordt bij de beleidsontwikkeling samengewerkt met de gemeente Wijdemeren zodat het beleid geharmoniseerd tot stand kan komen.

In bijlage 1 is de volgorde van inwerkingtreding en een samenvatting van de uitwerking van de wijzigingen uit spoor 1 fase 1 opgenomen.

Uitwerking spoor 1 fase 2 en 3

Spoor 1, fase 2 en 3 worden gedurende 2026 uitgewerkt. In lijn met de gefaseerde inwerkintreding van de wet, koerst het college erop om het gehele beleid uit spoor 1, in een nieuwe verordening op 8 oktober 2026 ter besluitvorming aan u voor te kunnen leggen.

Financiering

Het Rijk heeft in de septembercirculaire 2025, onderstaande middelen toegevoegd aan de algemene uitkering van Hilversum voor de implementatie van de Participatiewet in Balans, inclusief de regeling verrekenen en premie voor arbeidsinschakeling jongeren. De middelen zijn verwerkt in de gemeentelijke begroting 2026.

Bedragen x 1000

	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Participatiewet in Balans	180	71	9	-	-	-
Verrekenen	-	3	5	6	6	6
Premie arbeidsinschakeling	3	5	5	-	-	-
Totaal in Duizenden	183	78	19	6	6	6

Financiele impact beleidswijzigigen fase 1

De financiële impact van de beleidswijzigingen in fase 1 van de Participatiewet in Balans is naar verwachting beperkt. Voor de gemeente Hilversum geldt dat een aantal maatregelen uit spoor 1 fase 1 in de praktijk al onderdeel zijn van het uitvoeringsbeleid. Hierdoor zullen de wijzigingen uit fase 1 niet of slechts in geringe mate leiden tot hogere uitkeringslasten.

Maatregelen die al worden toegepast

- Afzien van de 4 weken zoektermijn voor jongeren (bij individuele noodzaak)
- Harmonisatie van de jongerennorm, naar de norm van 21 jaar (bij individuele noodzaak)
- Toekenning van bijstand met terugwerkende kracht (maximaal 3 maanden terug)
- Aanvraagdatum BBZ, IOAW, IOAZ, is bij afwijzing van die regelingen, de toekenningsdatum bijstand.

Vervolgtraject

Vanwege de gefaseerde inwerkingtreding is het college voornemens om u in 2026, met een collegebrief, ieder kwartaal te informeren over de stand van zaken ten aanzien van de Participatiewet in Balans.

Erop vertrouwende u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd,

Hoogachtend,

Burgemeester en wethouders van Hilversum,
de gemeentesecretaris, de burgemeester,

mr. C.P. Torres Barrera dr. ir. G.M. van den Top

Bijlage 1: Volgorde inwerkingtreding Participatiewet in Balans

Volgorde inwerkingtreding van de wet inclusief beleidsmatige uitwerking fase 1.

Spoor 1 fase 1, inwerkingtreding per 1-1-2026

1. **Wettelijke bepaling, geen beleidsruimte**
   ***Kleine aanpassing onweerlegbaar rechtsvermoeden (gezamenlijke huishouding*);**
   Deze maatregel wordt gewijzigd ten gunste van de inwoner.

   Aannemen gezamenlijke huishouding op basis van onweerlegbaar rechtsvermoeden:

   - Voorwaarde onder P.wet: eerder huwelijk of voor bijstand als gehuwd aangemerkt;
   - Voorwaarde onder P.wet in Balans: in de twee jaar voorafgaand aan de bijstandsverlening gehuwd of voor bijstand als gehuwd aangemerkt.

2. **Wettelijke bepaling, beperkte beleidsruimte**
   ***Afzien van vier weken zoektermijn jongeren tot 27 jaar*;**
   Het college krijgt onder de nieuwe wet de bevoegdheid om af te zien van het toepassen van de 4 weken zoektermijn indien de persoonlijke omstandigheden van de jongere daarom vragen. Dit wordt in Hilversum al toegepast. Dit beleid wordt voortgezet.

3. **Wettelijke bepaling, beleidsruimte**
   ***Harmonisatie aanvullende bijstand jongeren*;**
   Wettelijk:
   Vanwege individuele omstandigheden kan de jongerennorm worden opgehoogd tot de norm van een 21-jarige in gelijke omstandigheden. In Hilversum wordt dit al toegepast. Dit beleid wordt voortgezet.

   Beleidsruimte: overgangsrecht:
   Hilversum past het nieuwe beleid alleen toe in voorkomende situaties op aanvragen vanaf 1-1-2026. Jongeren in Hilversum, die sinds 2025 of eerder al gebruik maken van deze regeling, behouden de toegekende norm als de nieuwe regeling nadelig voor ze uitpakt.

   Financiering: In de huidige wet wordt de norm opgehoogd vanuit de bijzondere bijstand. In de nieuwe wet vanuit de algemene bijstand.

4. **Wettelijke bepaling, beperkte beleidsruimte**

Giften en kostenbesparende maatregelen;

Wettelijk:

Met ingang van 1-1-2026 mogen giften worden vrijgelaten tot een maximum van in totaal € 1200 per kalenderjaar. Het gaat daarbij om giften in geld, op geld waardeerbare artikelen (sieraden, kunst enzovoort) maar ook giften in natura tellen mee. Inwoners moeten zelf bijhouden welke giften ze ontvangen. Omdat de vrijlating van toepassing is vallen giften tot € 1200 in het betreffende kalenderjaar niet onder de inlichtingenplicht.

Het huidige beleid in Hilversum hanteert een vrijlating tot € 1668 per kalenderjaar. Het huidige beleid van Hilversum is uitgewerkt in een uitvoeringsvoorschrift en niet in een verordening of beleidsregels.

Beleidsruimte:

Naast de wettelijk verplichte vrijlating krijgt het college de bevoegdheid bij *individuele bijzondere omstandigheden* een hogere vrijlatingsgrens te bepalen. De hoogte van het extra vrijlatingsbedrag is maatwerk. Giften boven de € 1200, met een specifieke bestemming kunnen worden vrijgelaten als de noodzaak daarvoor is vastgesteld.

Voor de beoordeling daarvan zijn afwegingskaders gemaakt. Daarbij wordt in acht genomen dat het toepassen van een hogere giftengrens verantwoord moet zijn vanuit bijstandverlening.

Indien een belanghebbende gebruik wil maken van de bovenwettelijke giftenvrijlating dient men daar zelf verifieerbaar de noodzaak voor aan te tonen. Ook de ontvangst en besteding van de bovenwettelijke giften dienen door belanghebbende zelf, verifieerbaar te worden aangetoond.

5. **Wettelijke bepaling, geen beleidsruimte**:

Andere wijze vaststelling vermogen;

De staffelmethode wordt vervangen door het vaststellen van het vermogen op basis van de actuele situatie. In het nieuwe beleid worden bij de vaststelling van het vermogen ook schulden meegenomen die zijn gemaakt tijdens de bijstandverlening.

6. **Wettelijke bepaling, beperkte beleidsruimte**

***Bijstand met terugwerkende kracht*;**

Wettelijk:

De periode waarover kan worden toegekend met terugwerkende kracht wordt in de wet uitgebreid van 1 maand naar 3 maanden.

Het college krijgt de bevoegdheid om op grond van individuele omstandigheden bijstand toe te kennen met terugwerkende kracht tot 3 maanden voorafgaand aan de aanvraagdatum.

In voorkomende gevallen wordt dit al toegepast in Hilversum. Het beleid wordt voorgezet. Daarbij wordt de afweging gemaakt wat de gevolgen zijn voor de inwoner als er geen terugwerkende kracht wordt toegekend.

7. **Wettelijke bepaling, beperkte beleidsruimte**
   Versoepelen en vereenvoudigen aanvraagprocedure*;*
   Wettelijk:
   - Onmiddellijk indienen aanvraag (zodra een inwoner een melding maakt, is het meteen mogelijk om een bijstandsuitkering aan te vragen);
   - Gelijkstelling aanvraag bijstand, Bbz, IOAW of IOAZ.

   Beleidsruimte:
   Mogelijkheid tot een verkorte aanvraagprocedure. Hilversum wil dit toepassen bij bijstandsgerechtigden die tot 6 maanden geleden zijn uitgestroomd. Na her-instroom is het belangrijk dat zo snel mogelijk contact wordt gelegd met de inwoner. Daarnaast zijn de documenten van maximaal 6 maanden oud actueel genoeg om te hergebruiken. De inwoner hoeft daardoor geen documenten aan te leveren tenzij er een reden is die het opnieuw opvragen van documenten rechtvaardigt.

8. **Wettelijke bepaling, geen beleidsruimte**
   Vaststellen van de identiteit op basis van het EU-rijbewijs en/of DigiD;
   Een aanvraag voor bijstand kan worden gedaan met een EU-rijbewijs of Digid.

9. **Wettelijke bepaling, geen beleidsruimte**
   ***Bevoorschottingspercentage in lijn met beslagvrije voet*;**
   Van 90% naar 95% van het sociaal minimum. Wordt toegepast vanaf 1-1-2026.

10. **Wettelijke bepaling, beperkte beleidsruimte**
    Ruimte voor mantelzorg;
    Wettelijk:

    - Mantelzorg wordt niet meer gekwalificeerd als op geld waardeerbare activiteit;
    - Als het vanwege het verlenen van noodzakelijke mantelzorg noodzakelijk is om bij de zorgontvanger in te trekken wordt de kostendelersnorm niet toegepast;
    - Bij (tijdelijk) verblijf buiten de gemeente voor het verlenen van mantelzorg wordt de bijstand niet opgeschort of beëindigd.

    Beleidsruimte: Afwegingskader noodzakelijke mantelzorg:
    Er wordt aangesloten bij de indicatie voor de Wet Langdurige Zorg.

11. **Wettelijke bepaling geen beleidsruimte**
    Aanpassen toegangseis IOAZ.
    Dit wordt overgenomen.

Toelichting uitwerking fase 2 en 3

Participatiewet in Balans Spoor 1 fase 2 en 3, beleidsontwikkeling tijdens het zogenaamde gedoogjaar.

De wijzigingen uit Spoor 1 fase 2 en 3 worden gedurende 2026 beleidsmatig uitgewerkt en opgenomen in de verordening die naar verwachting op 8 oktober aan de gemeenteraad wordt voorgelegd**.**

De minister heeft 2026 benoemd tot gedoogjaar. De wijzigingen in het gedoogjaar treden formeel in werking per 1 januari 2027, maar worden in 2026 gedoogd door het ministerie SZW. Dit betekent dat gemeenten de mogelijkheid hebben om de nodige voorbereidingen te treffen.

Fase 2 bestaat uit de volgende wijzigingen:

- (Automatisch) verrekenen op uniforme wijze en vereenvoudiging verrekenen (dit onderdeel wordt gedeeltelijk gedoogd. Artikelen 7e en 7f uit de ‘wijziging van de Regeling Participatiewet, IOAW en IOAZ in verband met uniform verrekenen inkomsten naast uitkering’ worden in het gedoogjaar niet gedoogd);

- Premie arbeidsinschakeling voor jongeren onder de leeftijd van 27 jaar (gemeenten ontvangen hierover nog nadere informatie);
- Verruiming bijverdiengrenzen (dit wordt alleen gedoogd voor jongeren tot 27 jaar);
- Maatschappelijke participatie;
- Ondersteuning bij maatschappelijke participatie;
- Recht op eigenstandig vormgeven participatie.

Fase 3 bestaat uit de volgende wijzigingen:
De wijzigingen in fase 3 treden naar verwachting in werking per 1 januari 2027. Gemeenten mogen niet vooruitlopen op deze wijzigingen. De wijzigingen kunnen wel worden opgenomen in de nieuwe verordening. De inwerkingtreding voor deze onderdelen wordt dan specifiek benoemd per 1-1-2027.

- Bijstandsnorm alleenstaande ouder zonder ALO-kop;
- Bijstandsnorm voor bijstandsgerechtigden met een niet-rechthebbende partner;
- Bufferbudget;
- Ambtshalve toekenning individuele inkomenstoeslag.